

ข้าวหอม ของ **กัมพูชา** คู่แข่งตัวจริงในตลาดพรีเมียม ของข้าวหอมมะลิไทย

ข้าวหอมที่ปลูกในประเทศกัมพูชามีหลายพันธุ์แต่ที่มีชื่อเสียงในตลาดการค้าข้าวโลก ได้แก่ พกามะลิและพกลำดวน ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2555 และปี พ.ศ. 2556 ข้าวหอมพกามะลิ (Phkamalis) ได้ชนะการประกวดข้าวโลกถึง 2 ปีซ้อนติดกัน สำหรับในปี พ.ศ. 2557 กัมพูชาได้ส่งข้าวหอมพกลำดวน เข้าประกวดแข่งกับข้าวหอมมะลิของไทย ซึ่งผลปรากฏว่าข้าวหอมพกลำดวน (PhkaRumdual) ได้ครองแชมป์คู่กับข้าวหอมมะลิของไทยที่ส่งเข้าประกวดแสดงถึงคุณภาพที่เท่าเทียมกันของข้าวหอมกัมพูชากับข้าวหอมมะลิไทย

ข้าวหอมผกากล้าควนไม่ได้เป็นพันธุ์พื้นเมืองดั้งเดิมแต่เป็นพันธุ์ที่ปรับปรุงขึ้น โดยปรับปรุงพันธุ์มาจาก Somaly แล้วตั้งชื่อใหม่เป็นผกากล้าควน และได้นำออกเผยแพร่ในปี พ.ศ. 2542 ข้าวหอมผกากล้าควนมีจุดเด่นที่มีเมล็ดขาวใส ขนาดของเมล็ดยาวกว่าข้าวหอมผกามะลิเล็กน้อย มีความหอมทนนาน และมีระดับของอะไมโลสใกล้เคียงกับระดับของอะไมโลสของข้าวหอมมะลิไทย

นอกจากข้าวหอมผกามะลิและผกากล้าควนที่เป็นพันธุ์ข้าวหอมแล้ว กัมพูชายังมีพันธุ์ข้าวหอมอื่นๆ อีก เช่น ผกากล้าซาง (PhkaRumchang) ผกากล้าเจ็ก (PhkaRumchek) เป็นต้น ซึ่งปลูกในพื้นที่นาข้าว ไร่ อย่างไรก็ดีตาม ในทางการค้าแล้วกัมพูชาใช้คำว่า “Jasmine Rice” เป็นคำรวมที่หมายถึงข้าวหอมทั้งหมด และให้กลไกตลาดเป็นตัวกำหนดเองว่าจะจะเป็นข้าวหอมผกามะลิ ผกากล้าควน หรือจะเป็นข้าวหอมพันธุ์อื่นๆ แต่แน่นอนว่าตลาดจะให้ค่าและราคากับข้าวหอมผกามะลิและผกากล้าควนที่สูงกว่าข้าวหอมพันธุ์อื่นๆ เพราะข้าวทั้งสองพันธุ์ดังกล่าวเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางกว่าข้าวหอมพันธุ์อื่นๆ ซึ่งจะทำการเพาะปลูกในหมู่บ้านเฉพาะถิ่นเป็นสำคัญ

ปัจจุบันประเทศกัมพูชากำลังพัฒนาทั้งในด้านศักยภาพของโรงสี โดยมีกำลังการผลิตต่อวันในระดับที่สูงขึ้นกว่าเดิมหรือประมาณ 80-150 ตันต่อวัน โรงสีของกัมพูชามีประสิทธิภาพการสีและการบรรจุถุงได้ไม่แพ้โรงสีข้าวของไทย แม้ว่าโรงสีข้าวของไทยจะมีขนาดกำลังการผลิตที่ใหญ่กว่าก็ตาม ข้าวที่สีได้จากโรงสีข้าวของกัมพูชาได้คุณภาพตามมาตรฐานการส่งออก อีกทั้งกัมพูชาได้พัฒนาระบบการขนส่งและท่าเรืออย่างมาก เพื่อให้การส่งออกข้าวมีความรวดเร็ว ตลอดจนการพัฒนาท่าเรือสู่ความเป็นมาตรฐานสากล

ในกัมพูชาทั้งผู้ประกอบการโรงสีและผู้ส่งออกได้รวมตัวกันเป็นสหพันธ์การส่งออกข้าว หรือ Federation of Cambodian Rice Export โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการร่วมมือสนับสนุน และส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการค้าและการส่งออกข้าวของกัมพูชาให้ขยายตัวและเป็นที่รู้จัก และได้รับความเชื่อถือในตลาดการค้าระหว่างประเทศ สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งให้เห็นเด่นชัดในความร่วมมือกัน ได้แก่ ความร่วมมือกันในการจัดการส่งข้าวเข้าประกวดในเวทีที่จัดขึ้น โดย The Rice Trader ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นการส่งประกวดโดยสหพันธ์การส่งออกข้าวกัมพูชา (The Federation of Cambodian Rice Export) ที่ผู้ส่งออกทุกรายได้รับสิทธิ์ให้ใช้สัญลักษณ์รางวัลที่ได้รับในการส่งออกข้าวหอมผกามะลิและผกากล้าควน ซึ่งต่างจากประเทศไทยที่มีเพียงบริษัทที่ส่งเข้าประกวดมีสิทธิ์ใช้สัญลักษณ์รางวัลที่ชนะเลิศ แต่เพียงผู้เดียว

นอกจากนี้สหพันธ์การส่งออกข้าวกัมพูชายังได้รับความช่วยเหลือจาก International Finance Corporation หรือ IFC ซึ่งเป็นบริษัทในเครือของธนาคารโลก ในการให้คำปรึกษาด้านวิชาการ รวมถึงการสนับสนุนด้านพัฒนาโครงสร้างการตลาดและการส่งออกสินค้าข้าวได้ ทำให้กิจกรรมการค้าและการส่งออกข้าวของกัมพูชาได้พัฒนารุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว

ขณะเดียวกันกัมพูชาได้สร้างความร่วมมือกับรัฐบาลเวียดนามอย่างเข้มแข็งในเรื่องธุรกิจการค้าข้าว ทั้งนี้เวียดนามและกัมพูชาได้ร่วมกันจัดตั้งบริษัทที่เรียกว่า CAVIFOOD หรือ Cambodia Vietnam Foods Company เพื่อสนับสนุนในการจัดตั้งโรงสีเพื่อการแปรรูปและความร่วมมือเพื่อการส่งออกข้าวผ่านทางประเทศเวียดนาม อีกทั้งรัฐบาลเวียดนามได้ลงนามข้อตกลงกับรัฐบาลกัมพูชาในการยกเว้นการเก็บภาษีนำเข้าข้าวหอมจากกัมพูชา ข้อตกลงดังกล่าวได้มีส่วนช่วยสนับสนุนให้เกิดการขยายตัวของการส่งออกทั้งข้าวหอมของกัมพูชาและข้าวเปลือก ผ่านทางชายแดนประเทศเวียดนาม

๘๘ ข้าวหอมของไทยและกัมพูชา ต่างก็ได้รับการประกาศให้เป็นข้าวหอมที่ดีที่สุดในโลก แต่ราคาข้าวหอมของกัมพูชามีราคาที่ต่ำกว่า จึงอาจทำให้ในอนาคตอันใกล้ ส่วนแบ่งการตลาดของไทยอาจต้องหดตัวลง ๘๘

กัมพูชามีผลผลิตข้าวประมาณปีละ 9 ล้านตันข้าวเปลือกในปี พ.ศ. 2556 หรือประมาณ 4.7 ล้านตันข้าวสาร ในจำนวนนี้ร้อยละ 78 หรือประมาณ 3.7 ล้านตันข้าวสารใช้บริโภคภายในประเทศ และมีการส่งออกประมาณ 1 ล้านตัน ในจำนวนนี้เป็นการส่งออกข้าวหอมประมาณหนึ่งในห้าหรือ 0.18 ล้านตัน อย่างไรก็ตามการส่งออกข้าวหอมของกัมพูชาได้เพิ่มขึ้นมาเป็น 0.28 ล้านตันในปี พ.ศ. 2557 ขณะที่ปริมาณการส่งออกโดยรวมเพิ่มขึ้นเป็น 1.2 ล้านตัน การขยายตัวของส่งออกข้าวหอมของกัมพูชาที่เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดนั้น ปัจจัยหนึ่งเป็นเพราะข้าวหอมของกัมพูชาสามารถทดแทนได้ดีกับข้าวหอมมะลิไทย นอกจากนี้ยังมีปัจจัยเรื่องชื่อเสียงจากการชนะประกวดข้าวหอมโลก รวมถึงด้วย ส่วนปัจจัยเรื่องระดับราคาข้าวหอมของกัมพูชาในตลาดส่งออกอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าราคาข้าวหอมมะลิจากไทยถึงร้อยละ 20 รวมถึงการได้สิทธิพิเศษทางภาษีของกัมพูชาในการส่งข้าวหอมไปยังตลาดสหภาพยุโรปเพราะอยู่ในกลุ่มของประเทศที่มีรายได้ต่ำ

การปลูกข้าวหอมในกัมพูชาโดยเฉพาะข้าวหอมผกามะลิและผกากล้าควนมีปลูกกันมากในจังหวัดเสียมเรียบ พระตะบอง โปธิน บันเตียนมีชัย กำปงชนา กำปงสะปรีอคาแก้ว และเปรแวง นอกจากนี้ในพื้นที่ชลประทานของหลายจังหวัดในกัมพูชามีการปลูกข้าวพันธุ์ Sen Kra-ob และพันธุ์ Sen Pidao ซึ่งเป็นข้าวหอมพันธุ์ไม่ไวแสงปลูกได้ทั้งนาปีและนาปรัง ข้าวทั้งสองพันธุ์ดังกล่าวเป็นข้าวลูกผสมที่อยู่ในกลุ่มข้าวหอม อย่างเช่นข้าวปทุมธานี 1 ของไทย แต่มีคุณภาพเป็นรองกว่าข้าวผกามะลิและผกากล้าควน โดยเป็นสินค้าข้าวหอมในตลาดรองจากข้าวหอมในตลาดพรีเมียม

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการส่งออกและราคาข้าวหอมของกัมพูชา เวียดนาม และไทย ปี พ.ศ. 2556-2557

ประเทศ	พ.ศ. 2556 (ตัน)	พ.ศ. 2557 (ตัน)
ปริมาณส่งออก (ตัน)		
กัมพูชา ^{1/}	181,854	218,303
เวียดนาม ^{1/}	1,029,446	1,187,923
ไทย ^{2/}	1,464,039	1,331,238
ราคาข้าว (ดอลลาร์สหรัฐ)		
ผกามะลิ/ผกาลำดวน	970 ^{3/}	870 ^{4/}
ข้าวหอมมะลิ	1,090 ^{3/}	950 ^{4/}
ข้าวหอมเวียดนาม	595 ^{3/}	538 ^{4/}

ที่มา: ^{1/}Subramanian (2014); ^{2/}สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย; ^{3/}www.fedocrex.com; ^{4/}www.oryza.com

เพื่อให้ผู้ประกอบการโรงสีในเวียดนามนำไปแปรรูปและส่งออก เพราะข้าวเปลือกเจ้าของกัมพูชามีคุณภาพที่ดีกว่าข้าวเปลือกเจ้าของเวียดนาม โดยเฉพาะข้าวพันธุ์พื้นเมืองในหลายพันธุ์ที่มีระดับอะไมโลสปานกลาง การส่งออกข้าวหอมของเวียดนามส่วนหนึ่งจึงเป็นการนำเข้าข้าวหอมจากกัมพูชาผ่านตลาดการค้าชายแดน

หากจะนำสถิติการส่งออกข้าวหอมทั้งของกัมพูชา เวียดนาม และไทยมาเปรียบเทียบกัน จะพบว่า การส่งออกข้าวหอมของกัมพูชามีปริมาณที่ต่ำกว่า ทั้งของเวียดนามและไทย โดยไทยเป็นผู้ส่งออกสูงสุดในปี พ.ศ. 2556 จำนวน 1.46 ล้านตัน ส่วนเวียดนามส่งออกข้าวหอมประมาณ 1.03 ล้านตัน และกัมพูชาส่งออก 0.18 ล้านตัน สำหรับในปี พ.ศ. 2557 การส่งออกข้าวหอมของไทยได้ลดลงอยู่ที่ 1.33 ล้านตัน ส่วนเวียดนามกลับส่งออกได้เพิ่มขึ้นเป็น 1.19 ล้านตัน และกัมพูชาได้ส่งออกเพิ่มขึ้นเป็น 0.22 ล้านตัน (ตารางที่ 1) สำหรับข้าวหอมของเวียดนามแม้จะเป็นสินค้าข้าวหอมในตลาดรองเพราะมีคุณภาพที่ต่ำกว่าทั้งข้าวหอมผกามะลิ ผกาลำดวนของกัมพูชา และข้าวหอมมะลิของไทย แต่เนื่องจากราคาข้าวหอมของเวียดนามที่ต่ำกว่าราคาข้าวหอมของไทยเกือบครึ่งหนึ่งทำให้ปริมาณการส่งออกข้าวหอมของเวียดนามเข้าไปทดแทนที่ตลาดข้าวหอมส่งออกทั่วไปที่ไม่ใช่ตลาดข้าวหอมพรีเมียม

เมื่อนำราคาข้าวหอมมาเปรียบเทียบในปี พ.ศ. 2556 พบว่าราคาข้าวหอมผกามะลิและผกาลำดวน มีราคาส่งออก 970 ดอลลาร์สหรัฐต่ตัน ราคาดังกล่าวต่ำกว่าราคาข้าวหอมมะลิของไทยแต่สูงกว่าราคาข้าวหอมของเวียดนาม สำหรับในปี พ.ศ. 2557 ตลาดข้าวหอมส่งออกมีการแข่งขันกันมากขึ้นทำให้ระดับราคาข้าวหอมทั้งของไทย กัมพูชา และเวียดนาม ต่างก็ลดต่ำกว่าราคาข้าวหอมในปี พ.ศ. 2556

ความไม่แตกต่างกันในคุณภาพข้าวหอมผกามะลิ และผกาลำดวน ของกัมพูชาเมื่อเทียบกับข้าวหอมมะลิไทยเพราะต่างก็ได้รับการประกาศให้เป็นข้าวหอมที่ดีที่สุดในโลก อีกทั้งข้าวหอมพรีเมียมจากกัมพูชาที่มีราคาต่ำกว่าข้าวหอมไทย ย่อมทำนายได้ว่าในอนาคตอันใกล้ตลาดข้าวหอมพรีเมียมส่งออกของไทยจะมีส่วนแบ่งการตลาดที่หดตัวอย่างแน่นอน